

Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu (VSOP)

Ohje kouluille

- Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu (VSOP) on lisääntynyt viimeisten vuosien aikana erityisesti perusopetuksen loppuvaiheessa.
- Vuosiluokkiin sitomattomasti opiskeleva oppilas opiskelee oman opinto-ohjelman mukaisesti, jolloin kyseessä on hyvin yksilöllisesti räätälöity opetusjärjestely.
- VSOP:n järjestäminen yleisopetuksen ryhmässä on usein hyvin hankalaa. Pienryhmässä se onnistuu helpommin. Tämän vuoksi oppilaan koulunkäyntiin liittyvät käytännön järjestelyt tulee suunnitella huolella ennen VSOP:hen siirtymistä.
- Tällä ohjeistuksella linjataan kuinka toimitaan VSOP oppilaiden opintojen järjestelyissä.
- Ohje on luotu kevään 2024 aikana erityisopettajista ja rehtoreista kootun työryhmän toimesta ja se päivitetään tarvittaessa.

Kokkolan perusopetuksen opetussuunnitelma – Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu (VSOP)

- Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu (VSOP) on yksilöllisen opinnoissa etenemisen mahdollistava joustava järjestely. Vuosiluokkiin sitomatonta järjestelyä voidaan käyttää koko koulun, vain tiettyjen vuosiluokkien tai yksittäisten oppilaiden opiskelun järjestämisessä. Sitä voidaan hyödyntää esimerkiksi lahjakkuutta tukevana tai opintojen keskeyttämistä ehkäisevänä toimintatapana.
- Vuosiluokkiin sitomattomassa opiskelussa voidaan eri oppiaineiden opinnoissa edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta kunkin oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti. Oppilaan oma opinto-ohjelma rakentuu opetussuunnitelmassa määräytyistä opintokokonaisuuksista. Opintokokonaisuudet suunnitellaan eri oppiaineille määriteltyjen tavoitteiden ja sisältöjen pohjalta. Näiden opintokokonaisuuksien suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä opinnoissa etenemiselle ao. oppiaineessa ja opinnoissa kokonaisuutena.

- Opetussuunnitelmassa on määrättävä, mitkä opintokokonaisuudet ovat oppilaalle pakollisia ja mitkä valinnaisia. Oppilaan opintojen etenemistä ja opintokokonaisuuksien suorittamista tulee seurata yhdessä huoltajien kanssa jaksoittain tai vähintään 2-4 kertaa lukuvuodessa erityisopettajan johdolla.
- Vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua käytettäessä tuntijako sekä oppiaineiden opetuksen tavoitteet ja niihin liittyvät sisällöt määritellään opintokokonaisuuksittain. Opintokokonaisuudet muodostetaan kussakin aineessa valtioneuvoston asetuksen määrittelemien tuntijaon nivelkohtien väliin muodostuvien vuosiluokkakokonaisuuksien pohjalta. Vuosiluokkakokonaisuudet voidaan jakaa kahdeksi tai useammaksi opintokokonaisuudeksi. Opintokokonaisuuksien sisältö voidaan myös muodostaa yhdistämällä eri oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä vuosiluokkakokonaisuuksien sisällä tai tarvittaessa yli tuntijaon nivelkohtien.

- Tarvittaessa oman opinto-ohjelman mukaan etenemistä koskeva ratkaisu voidaan tehdä hallintopäätöksenä yksittäiselle oppilaalle myös perusopetuslain 18 §:n nojalla. Tällainen hallintopäätös on mahdollinen silloinkin, kun paikallista opetussuunnitelmaa ei ole laadittu vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua varten. Oppilaalle tulee laatia oppimissuunnitelma. Siinä on mainittava opintokokonaisuudet, jotka sisältyvät oppilaan opinto-ohjelmaan sekä määriteltävä niiden suorittamisjärjestys, aikataulu ja mahdolliset erityistavoitteet.
- **Kokkolassa vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua käytetään** yksittäisten oppilaiden opiskelun järjestämisessä. Järjestelyllä pyritään turvaamaan perusopetuksen suorittaminen ilman vuosiluokittain etenevän opetuksen luokan kertaamisen aiheuttamaa tehtyjen opintojen mitätöitymistä. Hallinnollisen **päätöksen oman opinto-ohjelman mukaisesta opiskelusta (PoA 11§ mom 3) tekee koulun rehtori** kuultuaan yksilöllisen opiskeluhuollon asiantuntijaryhmän tai muun monialaisen oppimisen tuen ryhmän kantaa.

- Mikäli vuosiluokkiin sitomaton opiskelu vaatii opetuksen erityisjärjestelyn (PoL 18 §), tarvitaan päätöstä varten psykologinen tai lääketieteellinen asiantuntijalausunto. Hallinnollisen päätöksen tekee oppilaan oman koulun rehtori. Päätös tehdään aina määräaikaisena.
- Vuosiluokkiin sitomattomasti opiskelevalle oppilaalle laaditaan oma opinto-ohjelma. Opinto-ohjelman laadintaa sekä sen toteutumista valvoo rehtori ja toteuttamisesta vastaa erityisopettaja yhdessä luokanopettajan tai aineenopettajan kanssa. Opinto-ohjelmassa kuvataan oppilaan opintojen tavoitteet oppiaineittain tai opintokokonaisuuksittain sekä määritellään suoritusjärjestys, aikataulu ja mahdolliset erityistavoitteet. Jos oppilas on otettu tai siirretty erityisopetukseen, voidaan tarvittavat asiat kuvata hänelle laaditussa hojksissa.
- Vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun arviointi annetaan aina oppiaineittain. Ainekohtaiset suoritukset kirjataan opinto-ohjelmaan / Wilmaan sitä mukaan kun kokonaisuudet valmistuvat. Kirjaajana toimii aineenopettaja/ luokanopettaja/ erityisopettaja, jonka vastuulla kyseinen opintokokonaisuus on.

- Opintokokonaisuuden arviointi perustuu paikallisessa opetussuunnitelmassa tai hojksissa asetettuihin tavoitteisiin ja arvioinnin tulee olla näkyvissä opinto-ohjelmassa/Wilmassa, jotta oppilas, huoltajat ja opettajat tietävät, mitä on suoritettu ja millä arvosanalla, ja mitä on suorittamatta.
- Perusopetuksen päättymisvaiheessa oleva oppilas luetaan 9. vuosiluokan oppilaaksi, kunnes hän suorittaa perusopetuksen koko oppimäärän ja saa päättötodistuksen tai hänen oppivelvollisuusikänsä täyttyy ja hän eroaa koulusta. Perusopetuksen päättötodistuksen oppilas saa heti, kun perusopetuksen oppimäärä on kokonaisuudessaan hyväksytysti suoritettu.

Vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun askelmat

- Jos oppilas ei näytä saavuttavan oman vuosiluokkansa tavoitteita jossakin (joissakin) oppiaineessa tukitoimista huolimatta tai oppilas haluaa edetä nopeammin opinnoissaan tai syventää opintojaan, harkitaan vuosiluokkiin sitomatonta opiskelua.
- **Tässä ohjeessa keskitytään oppilaisiin, jotka eivät tukitoimista huolimatta saavuta oppiaineen tavoitteita ja joiden perusopetus on vaarassa keskeytyä.**
- Vuosiluokkiin sitomatonta opetusjärjestelyä käytetään Kokkolassa ensisijaisesti perusopetuksen loppuvaiheessa (luokat 8-9).
- Vuosiluokkiin sitomaton opiskelu vaatii oppilaan sitoutumista oman opinto-ohjelman suorittamiseen sekä työskentelyyn asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.
- Tapauskohtaisesti tulee aina harkita onko vuosiluokkiin sitomattomaan opetukseen siirtyminen vai vuosiluokan kertaaminen oppilaan opintojen kannalta paras ratkaisu.

Vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun käytännön askeleet

- Opiskeluhuollon asiantuntijaryhmä tai pedagogisen tuen ryhmä keskustelee oppilaan siirtymisestä vuosiluokkiin sitomattomaan opiskeluun. Jos ryhmän, huoltajan ja oppilaan kanta on myönteinen, tekee rehtori hallintopäätöksen VSOP:sta.
- Oppilasta ja huoltajaa tulee kuulla ennen hallintopäätöksen tekemistä. Kuulemisajankohta kirjataan päätökseen.
- Oppilaalle ja hänen huoltajalleen järjestetään suunnittelupalaveri VSOP:n mukaisesta opiskelusta:
 - Painotetaan, että pienetkin opintokokonaisuudet kartuttavat opintoja ilman, että ne nollaantuvat lukuvuosittain.
 - Oppilas siirtyy vuosittain seuraavalle vuosiluokalle ja opiskelee 9. luokalla niin kauan, että saa päättö- tai erotodistuksen (diassa 14 tarkemmin oppivelvollisuuden kesto).
 - Opinnot koostuvat opintokokonaisuuksista. Opintokokonaisuuksia voidaan yhdistellä aineiden välillä, jolloin projektityyppinen opiskelu soveltuu hyvin VSOP-opiskeluun.
 - Oppiaineiden laajuudet noudattavat opetuksenjärjestäjän tuntijakoa.

Vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun suunnitelmat ja seuranta

- Erityisopettaja laatii yhdessä luokan-/aineopettajan kanssa oppilaalle oman opinto-ohjelman Wilmaan.
- Opinto-ohjelmaan määritellään opiskeltavat opintokokonaisuudet eri oppiaineissa, niiden suorittamisjärjestys, tavoitteet sekä opiskelu- ja arviointitavat. Oppilaan opintojen etenemistä ja opintokokonaisuuksien suorittamista seurataan säännöllisesti.
- Oppilaan oma opinto-ohjelma kirjataan pedagogisiin asiakirjoihin; oppimissuunnitelmaan tai HOJKSiin.
 - Oppilaan asettamien arvosanatavoitteiden pohjalta määritellään ainekohtaiset sisällöt ja tavoitteet tarvittaessa erityisten painoalueiden pohjalta ([Opiskelun erityiset painoalueet eriyttämisen menetelmänä | Opetushallitus \(oph.fi\)](#))
 - Arvioinnissa huomioidaan päättöarvioinnin kriteerit
- Kun oppilas suorittaa opintokokonaisuuksia, dokumentoidaan Wilmaan oppilaan suorittamat opinnot, arvosanat, opintosuorituksen arvioineen opettajan nimi sekä suoritusten ajankohdat.
- Dokumentointi on tärkeää, jotta kaikki oppilasta opettavat opettajat ovat tietoisia oppilaan suunnitelmasta, opintojen edistymisestä ja opintosuorituksista. Tätä tietoa tarvitaan myös silloin, jos oppilas vaihtaa toiseen kouluun tai muuttaa toiselle paikkakunnalle.

Käytännön toteutuksen mahdollisuuksia

- **VSOP-aineita on muutamia:** Oppilas opiskelee pääsääntöisesti oman luokkansa mukana ja laaja-alainen erityisopettaja ohjaa VSOP-aineita eteenpäin aineenopettajan kanssa suunnitellun oman opinto-ohjelman mukaisesti.
- **VSOP-aineita runsaasti ja koulunkäynti vaatii muutakin vahvaa tukea:** Oppilas opiskelee pienryhmässä erityisluokanopettajan tai yleisopetuksen ryhmässä laaja-alaisen erityisopettajan ohjauksessa aineenopettajan kanssa suunnitellun oman opinto-ohjelman mukaisesti.
- **VSOP-aineita runsaasti, koulunkäynnin tukemiseen ei muuta tarvetta:** Oppilas voi opiskella sekä alemman, että oman ikäluokkansa mukana, räätälöity lukujärjestys.

VSOP-oppilaiden arviointi

- Oppilas saa lukuvuoden päätteeksi lukuvuositodistuksen hyväksytysti suorittamistaan opinnoista ja siirtyy lukuvuoden päätyttyä opinnoissaan eteenpäin seuraavalle vuosiluokalle. Oppilas ei siis jää luokalle mahdollisten hylättyjen tai puuttuvien suoritusten vuoksi.
- **Välitodistukseen merkitään** ja arvioidaan ne oppiaineet, jotka oppilas on suorittanut hyväksytysti. Lisätietokenttään merkitään, että oppilas opiskelee perusopetusasetuksen mukaisen oman opinto-ohjelman mukaisesti.
- **Lukuvuositodistukseen merkitään** kyseessä olevan lukuvuoden suoritukset ja lisätietokenttään maininta siitä, että oppilas opiskelee perusopetusasetuksen mukaisen oman opinto-ohjelman mukaisesti. Opinto-ohjelma voidaan liittää lukuvuositodistukseen.

- 9. vuosiluokalla oleva oppilas luetaan tämän vuosiluokan oppilaaksi, kunnes hän suorittaa perusopetuksen koko oppimäärän ja saa päättötodistuksen tai hänen oppivelvollisuuskänsä täyttyy, jolloin hän saa todistuksen osittain suoritetusta perusopetuksesta.
- Oppilas saa 9. luokan päätteeksi lukuvuositodistuksen, johon on merkitty hänen jo hyväksytysti suorittamansa opinnot ja arviot niistä.
- Oppilas jatkaa seuraavana lukuvuonna opintojaan 9. luokan oppilaana ja saa päättötodistuksen heti, kun perusopetuksen oppimäärä on kokonaisuudessaan hyväksytysti suoritettu.
- Lukuvuositodistuksessa ovat näkyvissä eri opintokokonaisuuksista saadut arvosanat. Oppilaan todistukseen merkitään vain hyväksytyt suoritukset ja muilta osin hän jatkaa opintojaan seuraavalla vuosiluokalla.
- Sanallista arviota käytettäessä lukuvuositodistuksesta on aina käytävä ilmi, että oppilas on suorittanut opintokokonaisuuden hyväksytysti.

Oppivelvollisuus

Mihin saakka oppivelvollisuutta suoritetaan perusopetuksessa?

- Oppivelvollisuutta tulee suorittaa lasten perusopetuksessa siihen asti, kunnes perusopetuksen oppimäärä on suoritettu, kuitenkin enintään lukuvuoden koulutyön päättymiseen asti sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta. (Perusopetuslaki 26 §:n 1 mom.)
- Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös perusopetuslain 5 §:n 1 momentissa tarkoitetussa perusopetukseen valmistavassa opetuksessa. Perusopetukseen valmistavaa opetusta ei järjestetä opiskelijalle, jonka 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu velvollisuus osallistua lasten perusopetukseen on päättynyt. Tämän ajankohdan jälkeen oppivelvollisella on hakeutumisvelvollisuus muuhun oppivelvollisuuskoulutukseen.

Mitä tapahtuu, jos perusopetuksen oppilas täyttää 17, mutta ei saa kevätlukukauden päättyessä suoritettua perusopetuksen oppimäärää?

- Aiemmin voimassa olleen oppivelvollisuuden mukaan (perusopetuslaki 25 §) oppivelvollisuus päättyi, kun perusopetuksen oppimäärä oli suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta oli kulunut 10 vuotta. Jatkossa oppivelvollisuus päättyy 18 ikävuoteen. Perusopetuslain 26 §:n mukaan oppivelvollisuuteen kuuluvan perusopetuksen eli ”lasten perusopetuksen” suorittaminen päättyy siihen, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai viimeistään lukuvuoden koulutyön päättyessä sinä kalenterivuonna, jona oppilas täyttää 17 vuotta. Tämän ajankohdan jälkeen kunnalla ei ole velvollisuutta perusopetuksen järjestämiseen.

Oppivelvollisuus

- Oppilaat, jotka eivät saavuta perusopetuksen päättötodistusta laissa säädetyssä ajassa, tulee ohjata tarkoituksenmukaisimpaan koulutukseen, esimerkiksi aikuisten perusopetukseen tai muuhun oppivelvollisuuskoulutukseen. Opetuksen järjestäjän tulee yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa miettiä nuorelle parhaiten soveltuva koulutuspolku. Joissain tilanteissa voi olla opiskelijan kannalta perustellumpaa siirtyä esimerkiksi valmentavaan koulutukseen ja sitä kautta toisen asteen koulutukseen kuin jatkaa perusopetuksen suorittamista.
- Oppivelvollisuuslakia on muutettu 1.8.2022 lukien siten, että oppivelvollisuutta voi suorittaa myös jatkamalla perusopetuslain 26 §:n mukaisessa lasten perusopetuksessa, jos perusopetuksen järjestäjä tämän mahdollistaa. Kyseessä on kunnille ja muille perusopetuksen järjestäjille vapaaehtoinen tehtävä. Ohjauksen yhteydessä on harkittava aina tapauskohtaisesti myös sitä, onko lasten perusopetuksessa jatkaminen oppivelvolliselle paras vaihtoehto ottaen huomioon oppilaan kokonaistilanne ja erityisen tuen tarve. Harkinnassa on otettava huomioon oppivelvollisen lapsen etu.

Jatko-opinnot

- Oppilaalle annetaan hänen tarpeidensa mukaista oppilaanohjausta. Oppilaalla on oikeus tehostettuun henkilökohtaiseen oppilaanohjaukseen mikäli hän tarvitsee lisätukea jatko-opintoihin hakeutumisessa. Huoltaja osallistuu tarvittaessa.
- Kun oppilas on suorittanut perusopetuksen oppimäärän kokonaisuudessaan hyväksytysti, siirtyy hän toisen asteen opintoihin jatkuvan haun kautta. Toisen asteen opinnot aloitetaan välittömästi kun oppilas saa perusopetuksen päättötodistuksen.

Vuosiluokkiin sitomattoman opiskelun purku

- Jos oppilas kuroo opinnoissaan ja ns. saavuttaa oman vuosiluokkansa oppilaat, puretaan hallintopäätös vuosiluokkiin sitomattomasta opiskelusta.
- Oppilasta ja huoltajaa kuullaan ennen rehtorin tekemää hallintopäätöstä VSOP:n purusta.
- Päätös merkitään Wilmaan.